

PILOT BINNENVELD

**kansen voor de combinatie van
nieuwe natuur en waterberging**

1 INLEIDING

1.1 HET KADER VAN NATUUR+

Vanuit de gedachte dat natuur een groot belang heeft voor de leefomgeving van mensen, en tegelijkertijd dat Nederland klein is en de druk op de ruimte groot, is het concept van meervoudig ruimtegebruik ontstaan. Het beleidsdoel van dit concept is, de realisatiekansen van natuur zowel wat betreft kwaliteit als omvang te vergroten. In de praktijk komt de verwezenlijking ervan slechts moeizaam van de grond. Kennis en inzicht in de mogelijkheden blijken moeilijk te genereren en te verspreiden.

Het project Meervoudig Ruimtegebruik Natuur wil inzicht geven in de problemen die meervoudig ruimtegebruik ontmoet, hoe hier lering uit te trekken en de toepassing van het concept te bevorderen. Het projectdoel laat zich nader omschrijven als

de gebiedsgerichte toetsing en analyse in de praktijk van de succes- en faalfactoren en mogelijke invullingen van multifunctionele natuur.

Wij richten ons daarbij op drie doelgroepen: bestuurders, aanbieders en gebruikers van multifunctionele natuur. De aanpak heeft een duidelijk gebieds- en praktijkgericht karakter, door de problematiek te bestuderen aan de hand van de actuele ontwikkelingen in drie gebieden (de zogenaamde pilots) waarin de combinatie van natuur en andere ruimtelijke opgaven een centrale plaats heeft. Eén van deze pilots is het Binnenveld.

1.2 WAAROM HET BINNENVELD ALS NATUUR+ -PILOT

Het Binnenveld is een open gebied dat ligt in de provincies Gelderland en Utrecht op het grondgebied van vier gemeenten: Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal. De functiecombinaties van natuur en –ontwikkeling met landbouw, wonen, werken en recreëren hebben hier al geruime tijd de aandacht, zonder dat er een goede balans voor deze functies in de toekomst is gevonden.

Sinds enige tijd is duidelijk dat ook de combinatie van nieuwe natuur en water (meer specifiek: waterberging) een voor het Binnenveld belangrijke vorm van meervoudig ruimtegebruik zal worden. Hiermee is dus een nieuwe ruimtelijke opgave ontstaan. Het proces waarin door de ‘probleem-eigenaren’ (Waterschap Vallei & Eem en Staatsbosbeheer) bepaald wordt of en zo ja hoe die combinatie in de praktijk gebracht kan worden, was bij de aanvang van het project Natuur+ juist begonnen. De verwachting was dan ook, dat dit een goede gelegenheid zou bieden om de succes- en faalfactoren bij de realisering van meervoudig ruimtegebruik rondom ontwikkeling van nieuwe natuur en waterberging, helder inzichtelijk zouden kunnen maken.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de projectgroep de probleemeigenaren met analytische, communicatieve en interactieve hulpmiddelen daadwerkelijk ter zijde zou staan in de uitvoering van hun gezamenlijke opdracht. Maar dit is op verzoek van water- en natuurbeheerders teruggebracht tot het volgen van het proces vanaf de zijlijn. Het werd immers niet wenselijk geacht om ten overstaan van de betrokkenen vooruit te lopen op de functiecombinatie van waterberging en natuurontwikkeling in het Binnenveld, vóórdat onderzoek had uitgewezen dat dit technisch gezien ook uitvoerbaar zou zijn.

De centrale vragen bij deze pilot zijn nu: hoe staan de bestuurlijke en beleidskringen die er in het Binnenveld toe doen, tegenover de multifunctionele opgave en in welke mate werken zij aan een context die de realisering ervan kan bevorderen? En in het geval van weerstand of non-acceptatie: welke aspecten betreft die, waar komt ze vandaan en hoe kan ze opgeheven of verminderd worden?

2 DE OPGAVE IN HET BINNENVELD

Het Binnenveld is het ruim 4.000 ha grote zuidelijke deel van de Gelderse Vallei, tussen de steden Veenendaal, Ede, Wageningen en Rhenen. Begrensd door de Utrechtse Heuvelrug in het westen en het stuwwallengebied van de Veluwe in het oosten is het een konvormig en open gebied. De Bisschop Davidsgrift vormt hiervan de centrale, laaggelegen as, die door een sterke toestroom van kalkrijk 'diep' grondwater uit de Veluwe nog steeds nat is.

Het Binnenveld is voor de toekomst bedoeld als een groot, groen en open kerngebied. Het centrale deel langs de Bisschop Davidsgrift is door de provinciale overheden aangewezen als een gebied met hoofdfunctie natuur. Hier moet over een groot oppervlak hoogwaardige, grondwaterafhankelijke natuur in de vorm van natte en vochtige schraallanden ontwikkeld worden, in aansluiting op soortgelijke, maar door verdroging bedreigde natuur, in de reservaten van de Bennekomse Meent, de Hel en de Blauwe Hel. Staatsbosbeheer richt zich als eigenaar/beheerder van de huidige en toekomstige reservaten op deze provinciale doelen.

Het Waterschap Vallei & Eem is in het Binnenveld verantwoordelijk voor waterbeheer en verdrogingsbestrijding. Recentelijk heeft het Waterschap plannen ontvouwd om in het gebied langs de Bisschop Davidsgrift de functie waterberging op te zetten. Waterberging betekent in concreto het realiseren van een regionale piekberging om zo bij hevige neerslag wateroverlast in Amersfoort en omstreken en in het dichterbij gelegen Veenendaal te voorkomen. Het betreft hier piekberging van neerslagwater, naar verwachting eens per 2 ½ jaar, die nodig is omdat de smalle watergangen bij Veenendaal een vlotte afstroming naar het noorden toe verhinderen. Overigens heeft het Waterschap Vallei & Eem ook de bestrijding van de verdroging van de natuurwaarden in het gebied als taakstelling.

Op dit moment onderzoeken Staatsbosbeheer en Waterschap Vallei & Eem de mogelijkheid tot realisering van beide doelen tegelijk: functiecombinatie. Een succesvolle realisering van deze functiecombinatie heeft een groot aantal consequenties. Zo zal het huidige grondgebruik in het Binnenveld erdoor veranderen. Voornamelijk de landbouw zal voor een deel plaats moeten maken voor natuur en (periodiek) voor water. Daarnaast zullen ook de plannen die vanuit de stedelijke omgeving voor het Binnenveld worden ontwikkeld, als stads- en infrastructuuruitbreiding hier terdege rekening mee moeten gaan houden, of dit zelfs gaan opvatten als een kans.

Maar ook het van groot belang, te zorgen voor een blijvend goede kwaliteit en kwantiteit van het te bergen water. Dit is water voor een groot deel afkomstig uit de stedelijke omgeving: alle vier gemeenten rondom het Binnenveld lozen afvalwater op de Bisschop Davidsgrift, zij het na behandeling in rioolwaterzuiveringsinstallaties. Veenendaal loost direct op de Bisschop Davidsgrift, de andere drie indirect via andere watergangen. Bij piekafvoeren echter, ingeval van hevige neerslag, kunnen riooloverstorten de toevloed niet meer aan en wordt het water ongezuiverd geloosd, zodat er dan water van zeer slechte kwaliteit het Binnenveld instroomt. Wanneer dat gebeurt ligt vooral in het bovenstreams gelegen Wageningen een probleem.

Onder de bestuurders en beleidsmakers in het gebied zal zich dus een sterke notie moeten ontwikkelen van het belang en de zinnigheid van de opgave voor de streek als geheel. Pas dan is er een basis voor de bereidheid, ruimte te maken voor de opgave en er in andere plannen actief rekening mee te houden.

3 ACTOREN EN KRACHTENVELD

Hieronder worden kort de voor het pilotproject in het Binnenveld relevante actoren besproken, samen met de bestuurlijke context en het krachtenveld waarin zij zich bevinden. In de bestuurlijke en de beleidsbepalende sfeer betreft dit de beide Provincies, de vier Gemeenten en hun samenwerkingsverband (WERV) en de Reconstructie-commissie Gelderse Vallei / Utrecht Oost¹. De Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei (SVGv) is ook een belangrijke speler in deze context, maar wordt vanwege de grote personele banden in deze met de Reconstructie-commissie niet afzonderlijk besproken. Tenslotte zijn er de 'probleemeigenaren': het Waterschap Vallei & Eem en Staatsbosbeheer.

3.1 De Provincies

Het Binnenveld is gelegen in de twee provincies Gelderland en Utrecht. Er gelden dus ook twee streekplannen, natuurgebiedsplannen enzovoorts. In ieder geval bij het opstellen van de gebiedsplannen hebben de provincies echter wel nauw samengewerkt. Bij de nieuwste versies van de streekplannen is ook sterk rekening gehouden met de bijdrage uit de streek zelf, in de vorm van de 'Regionale Structuurvisie' van WERV, het samenwerkingsverband van de vier gemeenten rondom het Binnenveld. Op dit moment is de rechtstreekse bemoeienis van de provincies met de gang van zaken in het Binnenveld weer klein.

Streekplannen

Voor het **Gelderse** deel van het Binnenveld geldt in het streekplan (1996) de landschapsstrategie 'landschapsbehoud'. Hierbinnen duidt het plan de overgangen van Binnenveld naar het Veluwe-massief aan in als 'landelijk gebied D': in agrarisch gebruik zijnde cultuurgrond met verspreid voorkomende natuurwaarden en landschapselementen, waarvoor de landbouw richtinggevend is voor de ontwikkeling van andere functies.

Langs de Bisschop Davidsgrift is een brede strook bestemd als 'landelijk gebied B': natuurgebieden die sterk verweven zijn met landbouwkundig gebruik van de gronden. Hier is de natuurfunctie de belangrijkste, en behoud en de ontwikkeling van de aanwezige natuurwaarden is in dit landelijk gebied B het uitgangspunt voor nieuwe plannen. Het staatsnatuurmonument de Bennekomse Meent geniet hier, als een voor invloeden van buitenaf zeer gevoelig blauwgrasland, extra bescherming.

Het **Utrechtse** streekplan (1994, momenteel in herziening) sluit goed aan bij het Gelderse. Het Utrechtse deel van het Binnenveld is grotendeels bestemd als 'landelijk gebied 3': landelijk gebied met primair grondgebonden landbouw en plaatselijk enige natuurwaarden. Niet-grondgebonden veehouderij en intensieve dagrecreatie zijn hierbij niet uitgesloten.

Langs de Bisschop Davidsgrift ligt een strook met bestemming 'landelijk gebied 4', gericht op verweving van natuurwaarden en landbouwkundig grondgebruik. Hier zijn aanzienlijke natuur-

---

¹ De EU en het Rijk spelen uiteraard een grote rol in het stellen van randvoorwaarden, maar zijn niet actief betrokken bij de processen in het Binnenveld; om deze reden worden zij hier verder niet besproken.

waarden het doel en is agrarische dan wel recreatieve bedrijvigheid die daar niet strijdig mee is, ook mogelijk.

Binnen deze laatste zone hebben twee gebieden de bestemming 'landelijk gebied 5' gekregen, ofwel een hoofdfunctie natuur: voor natuurgebieden met een daaraan strikt aangepast agrarisch of recreatief gebruik. Een van deze gebieden, pal langs de Bisschop Davidsgrift, is bestemd tot natuurkerngebied en een ander, de Achterbergse Hooilanden net ten noorden van Achterberg, tot natuurontwikkelingsgebied. Verder is de Bisschop Davidsgrift zelf aangewezen als een ecologische verbindingzone.

RUTGER *ajb Kaart invoegen!!*

Gebiedsplannen natuur en landschap

In de Gebiedsplannen geven de provincies op hoofdlijnen sturing aan gebiedsuitwerking, subsidieverlening en beleidsuitvoering wat betreft ontwikkelingsmogelijkheden voor natuur en landschap. Als algemene prioriteiten zijn in Gebiedsplannen opgenomen:

- het tot stand brengen van een samenhangend netwerk van natuurgebieden
- behouden en versterken van bijzondere natuurdoeltypen
- behouden en versterken van water met hoge ecologische waarden
- behouden en versterken van het leefgebied van bijzondere soorten
- realiseren van grote natuurlijke eenheden.

In haar Gebiedsplan 'Gelderse Vallei' (2002) streeft de provincie **Gelderland** naar behoud van de grondwaterstromen en het optreden van kwel in het Binnenveld. Deze factoren zijn van essentieel belang voor de ecologische waardevolle schraalgraslandvegetaties die onder druk staan van de stedelijke uitbreidingen van Ede en Veenendaal. Bovendien wil de provincie functionele verbindingen van de schraalgraslandvegetaties in het Binnenveld met die ten noorden daarvan tot stand brengen. Verder wil ze, mede met het oog op de bijzondere weidevogels, de openheid van het gebied behouden en rekening houden met bestaande aardwetenschappelijke en cultuurhistorische waarden. Vanuit de verstedelijkte kernen wil men de mogelijkheid scheppen tot dagrecreatie die niet ten koste gaat van de ecologische en landschappelijke waarden.

De gebieden langs de Bisschop Davidsgrift krijgen in het Gebiedsplan bijzondere aandacht: zij hebben alle de aanduiding 'prioritaire gebieden realisering nieuwe natuur', 'waterafhankelijke natuur' en 'prioritaire gebieden voor natte landnatuur' gekregen. Een deel van de percelen langs de Bisschop Davidsgrift is ook nog aangewezen als aandachtsgebied voor bijzondere soorten, als amfibieën en als slaapgebied voor ganzen.

De Bennekomse Meent, een kwelgebied met soortenrijke blauwgraslanden en moeras, is aangegeven als een 'Parel'. Een drie keer zo groot aangrenzend gebied is bestemd voor uitbreiding ervan, waarnaast ook de aanleg van een hydrologische bufferzone gewenst geacht wordt.

In het **Utrechtse** Gebiedsplan (2001) heet het Binnenveld een gebied met hoge actuele en potentiële natuurwaarden. Kwel en de aanwezigheid van veen (ook in de ondergrond) maken het een zeer kansrijke locatie voor natuurontwikkeling. Bijzondere aandacht krijgen twee complexen

van natuurgebieden. Ten eerste gelden de Achterbergse hooilanden en Goede Troost als potentieel zeer rijk natuurgebied waar nieuwe natuur gerealiseerd moet worden. Daarnaast zijn de Hel en de Blauwe Hel, een zeer bijzonder complex van natte schraallanden en moerasjes met een beschermde status in het kader van de Natuurbeschermingswet, aangewezen als gebied voor bestaande en voor nieuwe natuur.

3.2 De Gemeenten

Gemeente Wageningen

Tot de Gemeente Wageningen, met ongeveer 35.000 inwoners, behoort slechts een klein deel van het Binnenveld. Een groot deel hiervan is bestemd voor agrarisch gebruik (grondgebonden veehouderij en in belangrijke mate ook voor landbouwonderzoeks- en –onderwijsdoeleinden). Zo dicht mogelijk tegen de huidige bebouwingsrandwil de gemeente hier de functies wonen, werken en waterberging een plaats geven. Waar mogelijk wil men de uitbreiding van stedelijke bebouwing uitvoeren middels ‘inbreiden’. Aan de rand van de huidige bebouwing, op het smalste stuk van het Binnenveld, ligt bovendien het zoekgebied voor een beperkt windmolenpark.

De Wageningse bevolking gebruikt het Binnenveld vooral als uitloophet, en de bestuurders zien dit dan ook zo als een van de belangrijkste functies van het Binnenveld voor Wageningen. Mondjesmaat is verblijfsrecreatie toegestaan, met name in de vorm van ‘kamperen bij de boer’. Zo mogen de grondwaterstromen niet negatief beïnvloed worden. Verder zijn er ecologische verbindingen in het Binnenveld gepland vanuit de Nederrijn naar de Veluwe. Bij dit alles geldt nadrukkelijk dat versterking van de algemene natuurkwaliteit en landschapsstructuur dient te worden nagestreefd.

In haar Waterplan (2003) geeft de gemeente aan dat oplossingen voor waterproblemen op het niveau van het stroomgebied van de Eem gezocht moeten worden (waarin Wageningen geheel bovenstrooms ligt), in samenwerking met andere gemeenten. Hier dicht men het Waterschap Vallei & Eem een coördinerende rol toe.

Duidelijk ziet men ook de eigen opgave wat betreft de beheer van stedelijk water. Zo heeft de gemeente richtlijnen opgesteld voor duurzaam waterbeheer: neerslagwater waar mogelijk vasthouden in het eigen gebied, en pas als laatste optie afvoeren. Zo wil men de overlast elders minimaliseren en ongezuiverde lozingen uit riooloverstorten zoveel mogelijk beperken. Ook het voorgenomen afkoppelen van het verharde oppervlak past in dit beeld. In dit alles volgt de gemeente de adviezen van het Waterschap Vallei & Eem.

Gemeente Ede

Met zo’n 105.000 inwoners is Ede qua inwonertal de grootste gemeente in het Binnenveld. Wat betreft uitbreidingsplannen is gemeente evenwel vooral gericht op de Veluwe (en op het stuk tussen Ede en Veenendaal). Voor recreatie en dergelijke geldt hetzelfde. Het Binnenveld blijft hiervan dus, wat Ede betreft, gevrijwaard, en de visie van de gemeente is dan ook, dat het een open landschap moet blijven.

Het grootste deel van het Edese Binnenveld, gelegen rond de woonkernen De Kraats en Nergena, heeft vooral de bestemming 'minder intensieve landbouw', in overeenstemming met het huidige gebruik. Op Edes grondgebied ligt langs de Bisschop Davidsgrift het schraallanden-natuurontwikkelingsgebied van de Bennekomse Meent. Tussen Ede en Bennekom en Ede en Veenendaal is men plannen aan het ontwikkelen voor ecologische verbindingzones.

In het landbouwgebied worden andere vormen van bedrijvigheid dan de agrarische, dus ook verblijfsrecreatie, met mate toegestaan. Voor de routegebonden dagrecreatie (wandelen, fietsen, ruitrij) zijn enkele voorzieningen aangelegd. Veranderingen in de landbouwsector worden door de vaak al generaties lang in het gebied wonende families vaak goed opgepakt in de richting van verbreding. Er is in het nabije verleden zelfs een Vereniging met dat doel opgericht, maar die leidt nu een slapend bestaan. De gemeente Ede wil deze initiatieven positief benaderen, om zo de leefbaarheid op peil te houden en de achteruitgang van het gebied op allerlei vlak tegen te gaan. De wateropgave kent men in Ede met betrekking tot het Binnenveld slechts een kleine plaats toe, behalve wat betreft de uitbreiding van het rioolstelsel en de facilitering van IBA's in het gebied.

Gemeente Rhenen

De Gemeente Rhenen, met een inwoneraantal van ongeveer 18.000, beslaat het grootste deel van het Binnenveld (waarvan een aanzienlijk oppervlak in eigendom van de gemeente zelf). Tot Rhenen behoort ook de grootste woonkern in het Binnenveld, Achterberg (met ongeveer 2000 inwoners).

Rhenen is de meest agrarische van de vier 'Binnenveld-gemeenten': zo goed als haar hele grondgebied in het Binnenveld, rond Achterberg, heeft een agrarische bestemming. Intensieve landbouw bepaalt hier het beeld. Een deel van de agrarische gronden fungeert als bufferzone ter bescherming van de natuurwaarden in het aangrenzende, voor verzuring gevoelige gebied. Langs de Bisschop Davidsgrift zijn in het bestemmingsplan enkele gronden aangeduid als agrarisch gebied met bijzondere landschappelijke kenmerken (de Achterbergse Hooilanden). Tussen Achterberg en Rhenen is een stedelijke uitbreiding gepland.

Voor de toekomst streeft Rhenen naar een groot aaneengesloten gebied waar duurzame landbouw wordt bedreven, zowel in de vorm van verbrede landbouw als in de meer intensieve vorm. Men ziet dit deel van het Binnenveld als verwevingsgebied, met een beperkte plaats voor natuur. De natuurbestemming die het Utrechtse streekplan geeft aan de Achterbergse hooilanden, ontmoet in Rhenen in ieder geval op bestuurlijk niveau dan ook veel verzet.

Aan de randen van het Rhenense deel van het Binnenveld, met name langs de Bisschop Davidsgrift, krijgt de natuur meer kansen. Hier staat men een combinatie voor van natuur met een wateropgave. Rhenen streeft een duurzaam waterbeheer na (Collegeprogramma 2003). Men wil wateroverlast beperken en de water- en bodemkwaliteit verbeteren. Integratie van het waterbeleid met het rioleringsbeleid hoort hier ook bij. Overigens vindt men in Rhenen dat de oplossing van de wateropgave voor een groot deel in Wageningen en Veenendaal gezocht moet worden.

Gemeente Veenendaal

Veenendaal telt 60.000 inwoners en is qua oppervlakte in het Binnenveld de kleinste van de vier gemeenten. Niettemin liggen twee van de drie beschermde natuurmomumenten in het Binnenveld binnen Veenendaals gemeentegrenzen: de Hel en de Blauwe Hel. Veenendaal is overigens de stad die van de WERV-gemeenten het meeste te kampen heeft met wateroverlast vanuit het Binnenveld. De stad ligt stroomafwaarts van de Bisschop Davidsgrift, terwijl haar lage ligging en de beperkte afvoermogelijkheid van piekaanvoeren in de stad zelf, de afvoer van water bemoeilijken.

Het Veenendaalse deel van het Binnenveld is vooral ten zuiden van de stad grotendeels volgebouwd. Aan de oostzijde van de stad worden op dit moment in het kader van ISEV (Interprovinciale Structuurvisie Ede-Veenendaal) stedelijke uitbreidingsplannen uitgewerkt in de wijk Dragonder-Oost. Mede met het oog op de regionale huisvestingstaak van Veenendaal is voor de ontwikkeling van de nieuwe wijk zelfs de grens met de gemeente Ede en de Provincie Gelderland aangepast. In de plannen is ook plaats ingeruimd voor schraalgraslanden, volgens plan te bekostigen uit de opbrengst van de woningen. De stedelijke waterbergingsopgave wordt hier voor een deel gerealiseerd. Een waterplan voor de rest van de stad is momenteel in ontwikkeling, waarmee de gemeente de laatste is van de vier WERV-gemeenten.

WERV

De gemeenten Ede, Veenendaal, Wageningen en Rhenen (samen een kleine 220.000 inwoners) maken sinds kort deel uit van een samenwerkingsverband: het Regionaal Stedelijk Netwerk WERV, met bureau in het gemeentehuis van Rhenen. De basis hiervoor is een convenant tussen de gemeenten uit maart 2002, waaraan ook de Provincies Utrecht en Gelderland daadwerkelijke ondersteuning toezegden. Met een handelingsperspectief tot 2030 wil men zo, als omschreven in een Structuurvisie, met behoud van de bestaande kwaliteiten van de vier gemeenten, een gezamenlijke regionale ontwikkeling opzetten.

De regionale samenwerking is vooral gericht op doelen binnen de ruimtelijke en landschappelijke ontwikkeling, zoals met name de verkeers- en vervoersproblematiek en de afstemming van gewenste uitbreidingen van de in en aan de randen van het Binnenveld naar elkaar toegroeide steden (met name Ede-Veenendaal en Ede-Bennekom-Wageningen). Daarnaast streeft het samenwerkingsverband naar de bescherming van het Binnenveld, zowel op het gebied van leefbaarheid voor de bewoners als van natuur- en landschappelijke waarden.

De totstandkoming van het samenwerkingsverband WERV was na een enthousiaste start een tamelijk moeizaam proces. Het heeft enige tijd geduurd voor er over tal van relevante onderwerpen een gezamenlijk standpunt was bereikt. Ook de totstandkoming van de WERV-Structuurvisie heeft langer geduurd dan aanvankelijk was gepland. Zozeer zelfs dat de beide Provincies enige druk op de vier gemeenten hebben uitgeoefend om tot daden te komen. Omdat de Structuurvisie een basis zou vormen van de twee door de Provincies op te stellen Streekplannen, liepen deze immers het risico op vertraging in hun processen.

In dit alles spelen de verschillende 'snelheden' in beleidsontwikkeling tussen de gemeenten een grote rol. Zo heeft Veenendaal als enige nog geen lange termijnvisie ontwikkeld op haar relatie met het Binnenveld. Het ontwikkelen van een gezamenlijke visie kan dan een langer proces worden dan vooraf verwacht. Een andere reden ligt in de verschillende belangen en standpun-

ten van de deelnemende gemeenten. Rhenen bijvoorbeeld heeft, met zijn grote aantal landbouwende inwoners, andere ideeën bij de gewenste ontwikkeling van het Binnenveld dan de andere drie gemeenten.

Structurele meer directe contacten met de bewoners van het WERV-gebied zijn er amper: alleen via een periodieke nieuwsbrief. Veel actief bij WERV betrokkenen, vooral bijvoorbeeld leden van de Gemeenteraden, denken vaak sterk lokaal en vanuit hun eigen achterbannen. Besprekingsresultaten worden dan ook vaak eerst daar voorgelegd voor een beslissing kan vallen. Het blijkt binnen WERV moeilijk om de vier gemeenten zover te brengen dat zij de meerwaarde van het samenwerkingsverband op zich gaan beschouwen. In de praktijk blijkt een belangrijker criterium dat de plannen, visies en standpunten van WERV herkenbaar moeten blijven als één, gemeentelijk beleid.

De stap om als WERV op tal van vlakken een plan voor het gehele gebied op te stellen vanuit de gebiedsbehoefte in plaats van die van de eigen gemeente vergt enige tijd. Maar dit is wel de intentie: dat er in overleg een voorzieningenpakket wordt samengesteld voor het WERV-gebied, over de gemeente- en provinciegrenzen heen, zodat niet iedere gemeente alle voorzieningen zelf hoeft te hebben.

3.3 Niet-overheid

Reconstructie-commissie

De Gelderse Vallei/Utrecht Oost, waarvan het Binnenveld het meest zuidelijke deel is, is een van de vele gebieden waarop de 'Reconstructiewet concentratiegebieden' van toepassing is. Hiervoor moet een plan opgesteld worden¹ voor een integrale aanpak van een aantal problemen die spelen in het buitengebied: ruimtelijke versnippering, verrommeling, hoge ruimtedruk vanuit tal van sectoren en een slechte toestand van natuur en milieu.

Ook de Gelderse Vallei/Utrecht Oost moet zich in dit kader ontwikkelen naar duurzame kwaliteit, waarbij niet-verenigbare functies (intensieve veehouderij en natuur bijvoorbeeld) waar mogelijk ruimtelijk gescheiden worden, en wel verenigbare verweven. Het Reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht Oost dient om te komen tot een goede ruimtelijke structuur op het vlak van landbouw, natuur en landschap, water, recreatie, milieu en infrastructuur. Tegelijkertijd moet dit plan leiden tot verbetering van de economische structuur en het woon-, werk- en leefklimaat.

Het Binnenveld is in het plan een van de landbouw-extensiveringszones geworden. Omdat de verkavelingssituatie er ver beneden de norm is (veel veld- en weinig huiskavels), zal er ook een herverkaveling plaatsvinden. De Reconstructie-commissie heeft het Binnenveld ook tot een bijzonder aandachtsgebied bestempeld: het is immers ook een van de belangrijkste natuurgebieden in het werkgebied. Het primaat voor een ontwikkelingsrichting voor het Binnenveld is bij de natuur gelegd, zodat uitbreiding van intensieve landbouw er beperkt (tot wat nu in de bestemmingsplannen is vastgelegd) en landbouw-nieuwvestiging er onmogelijk wordt.

---

¹ Wageningen valt formeel buiten het reconstructiegebied, maar wordt wel in de plannen betrokken.

Het Binnenveld is ook een van de geprioriteerde gebieden geworden in het kader van verdrogingsbestrijding. Een grote oppervlakte natuur- en landbouwgrond te lijden onder verdroging. Aan de andere kant kent het Binnenveld een lange geschiedenis van wateroverlast: de Bisschop Davidsgrift is immers niet berekend op de incidentele grote afvoerpieken. Vasthouden (afvoer vertragen) en indien daarna nog nodig incidenteel bergen van inkomend water, is de lijn die de Reconstructie-commissie wil volgen om deze problemen op te lossen.

Waterschap Vallei & Eem

Het Binnenveld valt in zijn geheel onder het waterschap Vallei & Eem. In zijn Watervisie gaat het Waterschap Vallei & Eem ten eerste uit van het vasthouden (juister: vertragen van de afvoer) van water zodat het langer in het gebied blijft waar het gevallen is. Als dat bij piekaanvoer niet meer voldoende is, wil men de mogelijkheid tot berging van water paraat hebben, vooral op de plaatsen die ook nu al overlast kennen. Afvoeren komt dan pas als laatste mogelijkheid aan de orde.

Eind 2003 heeft het Waterschap Vallei & Eem met onderzoek onderbouwde uitspraken kunnen doen over de uitvoeringsmogelijkheden van waterberging in onder andere het Binnenveld. Het is gebleken dat zelfs bij een wateroverlast van een volume dat zich maar eens per 200 jaar voordoet, iets meer gronden (alle aan weerszijden langs de Bisschop Davidsgrift) onder zouden lopen dan het geval was bij een grote wateroverlast in 1998. Effectieve waterberging is hier dus goed mogelijk zodat overlast elders, als in Amersfoort en Veenendaal, voorkomen kan worden.

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer bezit en beheert in het Binnenveld de Hel, de Blauwe Hel en de Bennekomse Meent. Het ziet het als zijn opgave om het beheersareaal natte gronden langs de Bisschop Davidsgrift te vergroten, om zo te komen tot een uitgestrekt en aaneengesloten en dus ook veel minder kwetsbaar natuurgebied van schraallanden, trilvenen en moerassen.

Recent onderzoek door Staatsbosbeheer heeft uitgewezen dat de ecologische omstandigheden in het Binnenveld nog van dien aard zijn, dat ontwikkeling van natte schraallandnatuur er zeer wel mogelijk is. Zo is de kweldruk, een heel belangrijke factor voor dergelijke natuur, er met 5 mm per dag zelfs hoger dan verwacht. De vraag is nu, of er ook mogelijkheden voor een dergelijke natuurontwikkeling zijn in combinatie met waterberging volgens plannen van het Waterschap Vallei & Eem.

Staatsbosbeheer en Waterschap hebben in het Binnenveld momenteel dus elk hun eigen opgave. Hiermee zijn zij tevens de twee concrete 'probleemeigenaren' waar het gaat om de realisering van meervoudig ruimtegebruik in termen van het scheppen mogelijkheden voor waterberging en de ontwikkeling van nieuwe natuur. Zij hebben afspraken gemaakt om te proberen hun opgaven gezamenlijk uit te werken.

3.4 Conclusies

Over de wenselijkheid van natuurontwikkeling en de plaats waar dat in het Binnenveld zou moeten gebeuren bestaat bij alle betrokken instanties overeenstemming. Hetzelfde geldt wat voor de ideeën over het waarom en het waar van de waterberging. Een combinatie van beide heeft onder bestuurlijke kringen in het gebied dus draagvlak, in ieder geval in theorie.

De bereidheid om ook daadwerkelijk mee te werken aan de realisering ervan is, althans onder de betrokken gemeenten, minder gelijk verdeeld. De aard van de te ontwikkelen natuur maar vooral de offers die ervoor gebracht moeten worden in termen van verandering van het huidige grondgebruik zijn onderwerp van onenigheid. Dat vooral Rhenen, de gemeente met de grootste belangen in het Binnenveld in termen van oppervlakte en economische afhankelijkheid, een afwijkende positie inneemt dan de andere drie, lijkt voor de hand te liggen.

Bovendien lijkt het forum waar dergelijke verschillen besproken zouden moeten kunnen worden, de WERV, wat betreft de gewenste ontwikkelingen in het Binnenveld de prioriteit te leggen bij de 'rode' belangen: de plaats en volume van bebouwing en van infrastructuur.

Staatsbosbeheer en Waterschap Vallei & Eem zijn de 'probleemeigenaren' die in gezamenlijkheid zullen moeten nagaan of uitvoering van hun opgave in een context van meervoudig ruimtegebruik mogelijk en zinnig is. Dit proces is reeds gestart.

4 DE VORDERINGEN TAV NIEUWE NATUUR EN WATERBERGING

Het **Waterschap Vallei & Eem** heeft haar studie naar de technische aspecten van de waterberging in het Binnenveld in het begin van 2004 afgerond. De vragen of waterberging vanuit hydrologische hoek bekeken uitvoerbaar en effectief zou zijn, zijn beide positief beantwoord. Ook **Staatsbosbeheer** heeft haar onderzoek afgesloten: herstel en ontwikkeling van de natuurdoeltypen is goed mogelijk, want de bepalende hydro-ecologische omstandigheden blijken gunstig. Beide onderzoeken zijn in strikte afzondering uitgevoerd: van elkaar en van de andere mogelijke betrokkenen.

Enkele maanden later dan oorspronkelijk de bedoeling was is in het voorjaar van 2004 het moment aangebroken waarop beide instanties gaan onderzoeken of hun doelstellingen ook gecombineerd haalbaar kunnen zijn. Is de functiecombinatie ook in technische zin uitvoerbaar en in stand te houden, is de vraag die nu dus voorligt. Pas na een antwoord op die vraag (en dus te laat om in het onderhavige project rondom Meervoudig ruimtegebruik 'meegenomen' te kunnen worden) zal bepaald worden hoe de andere betrokkenen benaderd kunnen worden. Hieronder vallen uiteraard in de eerste plaats de grondeigenaren, maar bijvoorbeeld ook burgers die zich bezighouden met ontwikkelingen rondom de Binnenveldse natuur.

In februari 2004 heeft de **Reconstructie-commissie** het Ontwerp Reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht Oost (Eindconcept d.d. 13-02-2004) aangeboden aan de Gedeputeerde Staten van Gelderland en Utrecht. In de media was er veel aandacht voor dat het Binnenveld nu het eerste gebied in Nederland zal worden waar de reconstructie daadwerkelijk in uitvoering wordt genomen.

In haar plan geeft de Reconstructie-commissie aan dat het hele Binnenveld, en vooral het 'groenblauwe hart' ervan rondom de Bisschop Davidsgrift, open dient te blijven en dat bebouwing er niet wordt toegestaan. Overtollige stallen en andere gebouwen zullen zelfs gesloopt worden. Met landinrichtingsmaatregelen wordt het gebied geschikter gemaakt voor grondgebonden landbouw. Voor een groot deel betreft dit extensiverende landbouw met verbredingsactiviteiten, maar ook de intensieve landbouwbedrijven wil de Reconstructie-commissie ontwikkelingsruimte geven.

De kern van het gebied rondom de Bisschop Davidsgrift moet als belangrijkste functie natuur (en –ontwikkeling) en waterberging krijgen. De Commissie noemt de combinatie van de functies natuur en waterberging zelfs niet minder dan 'cruciaal'. De nieuwe natuur zal aansluiten op de bestaande natuurterreinen en ook het karakter van natte, zeer soortenrijke schraallandcomplexen krijgen. Tevens moet ze de verbinding gaan vormen tussen de bestaande natuurterreinen in het noorden en de uiterwaarden. Wijziging van de waterhuishouding en wellicht hier en daar maaiveldverlaging zijn de inrichtingsmaatregelen die voor een succesvolle ontwikkeling nodig zijn. Het beheer van de (nieuwe) natuur kan voor een deel waarschijnlijk goed samen kunnen gaan met extensieve veehouderij, als beweiding met jongvee.

Waterberging heeft met 475 ha een grotere oppervlakte nodig dan die van de te ontwikkelen natuur. Ook de landbouw in het groenblauwe hart (als elders in het Binnenveld volgens het plan rundveehouderij) krijgt er dus mee te maken, hetgeen beperkingen met zich meebrengt in het agrarisch beheer, een goede schadevergoedingsregeling vereist. Om dit te kunnen realiseren (en met het oog op een betere ruimtelijke structuur voor de landbouw) zal nog dit jaar een herverkavelingsprogramma beginnen. Door de te verwachten groei van de grondmobiliteit liggen hier goede mogelijkheden, ondermeer via een regionale groundbank.

Natuurontwikkeling, en zeker de combinatie ervan met waterberging, vereist een toereikende kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de omliggende stedelijke bebouwing. Maatregelen die de Reconstructie-commissie in dit kader (willen) laten uitvoeren hebben dan ook voor een groot deel betrekking op het stedelijk gebied:

- sterke vermindering van de afvoer van stedelijk water, ondermeer door afkoppeling van verhard oppervlak en aanleg van retentie-mogelijkheden binnen de bebouwing
- vergaande sanering van riooloverstorten en verbetering van de rioolwaterzuivering tot boven de gestelde norm
- aanleg van riolering in het buitengebied
- verhoging grondwaterstanden in natuurgebieden en van het peil in de Bisschop Davidsgrift
- vermindering van nutriëntentoevoer vanaf de landbouwgronden

Eind 2003 heeft **WERV** haar Regionale Structuurvisie uitgebracht. Na een inspraakronde in de tweede helft van maart 2004 zal de Visie worden vastgesteld. Deze Visie is een van de bouwstenen voor de provinciale Streekplannen. Het centrale thema ervan is de verstedelijkingsopgave: alle vier de gemeenten zoeken oplossingen voor aan de ontwikkeling van hun steden gerelateerde vraagstukken. Expliciet wordt gesteld dat de Visie “ook een aantal stedelijke claims op de groene ruimte” legt. Voor de functionele invulling van het Binnenveld geldt de beleidslijn dat vitaliteit en leefbaarheid moeten worden bevorderd. De termijn waarover de Visie uitspraken doet is ongeveer 30 jaar, langer dus dan de Reconstructie-commissie.

Uit de Visie blijkt de waardering voor het open karakter en de natuur- en landschappelijke waarden van het Binnenveld. Men acht de betekenis van het gebied voor de bewoners van het omliggende gebied groot en beseft tegelijkertijd dat het gebied door de ‘gestapelde problematiek’ ernstig in de verdrukking is gekomen. Niettemin legt WERV in het Binnenveld (als geheel) niettemin ook een aantal ‘rode’ claims, onder ander in het kader van de ruimte-voor-ruimte-regeling en ‘rood voor groen’. Uitbreiding van de bebouwing in de kern van het Binnenveld is echter uitgesloten.

Het streven is evenwel de natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten te behouden dan wel te versterken onder meer middels aanleg van de EHS en ecologische verbindingszones, ontsnippering van natuurgebieden en soortenbescherming. Het thema van verdrogingsbestrijding neemt hier ook een prominente plaats bij in.

In dit kader is de ontwikkeling van een natte zone langs de Bisschop Davidsgrift een van de beleidsdoelen geworden. Hiermee wil men tevens de natte (schraalland-)natuurgebieden de Hel en de Bennekomse Meent verbinden met de uiterwaarden van de Nederrijn, en mogelijkheden tot waterberging creëren. Om de voor de doelnatuur gewenste (grond-)waterkwaliteit te garan-

deren wordt de landbouw op de overgangen van Binnenveld naar de Veluwe en Utrechtse Heuvelrug, waar het grondwater dat langs de Bisschop Davidsgrift uittreedt, aangepast. Agrarisch natuurbeheer (op vrijwillige basis) wordt daarvoor als geschikt instrument opgevoerd. Verder ontvouwt men plannen voor een aantal ecologische verbindingzones vanuit het Binnenveld naar het omringende gebied, ondermeer tussen Ede en Bennekom en tussen Bennekom en Wageningen. Een zogeheten robuuste verbinding wordt gedacht vanuit het Binnenveld door de uiterwaarden naar de Nederrijn.

Waterbeheer heeft een spilfunctie. In de Visie volgt men wat dit betreft het beleid dat het Waterschap Vallei & Eem heeft uitgestippeld. Men gaat uit van een toenemende wateroverlast door klimaatsveranderingen, en van een toenemende kweldruk doordat de waterwinning op de Veluwe op termijn wordt beëindigd. Versterkende factor hierbij is momenteel de te kleine afvoercapaciteit in Veenendaal. Voor de oplossing daarvan onderschrijft men de weg die het Waterschap Vallei & Eem heeft uitgestippeld.

Oppervlaktewaterkwaliteit wordt verbeterd door het stedelijk afvalwater vóór lozing te zuiveren en riooloverstorten te saneren. In dit eerste kader zijn de vier gemeenten al bezig met het opstellen van plannen om de hemelwaterafvoer van het rioleringsstelsel af te koppelen, bezinkbassins in de stedelijke omgeving aan te leggen en een optimale aansluiting van woningen in het buitengebied op het rioleringsstelsel te verzorgen.

5 DE LEERMOMENTEN VAN HET BINNENVELD

Uit de ontwikkelingen ten aanzien van de realisering van meervoudig ruimtegebruik rond natuurontwikkeling en waterberging valt op veel punten lering te trekken. Hieronder volgt een weergave van deze zogeheten leermomenten.

Tot voor kort was het Waterschap Vallei & Eem de sturende kracht in de ontwikkelingen. Waterschap en Staatsbosbeheer waren tot het einde van het onderhavige onderzoek afzonderlijk bezig om de mogelijkheden voor hun opgave te onderzoeken en de voorwaarden ervoor te formuleren. Op initiatief van het Waterschap zouden de combinatiemogelijkheden van beide lijnen pas in een volgende fase aan de orde komen. Bovendien is duidelijk geworden dat juist het Waterschap beschikt over een aanzienlijk bestuurlijk netwerk op het regionale vlak: er bestaan personele dwarsverbanden en andere goede relaties met de Reconstructie-commissie en de Stichting Vernieuwing Gelderse Vallei (SVGV). Buitenstaanders zullen soms zelfs moeite hebben, te onderscheiden welke 'pet' sommige functionarissen op een bepaald moment ophebben. Via de Reconstructie-commissie tenslotte zijn er ook korte lijntjes naar de WERV, het (pas opgezette) samenwerkingsverband van de betrokken gemeenten.

Staatsbosbeheer heeft dergelijke relaties met relevante actoren in het Binnenveld niet, althans niet in die mate. Met de provincies zijn de lijnen weliswaar korter, maar juist die instanties hebben zich nog niet met overtuiging laten zien als protagonisten van de door henzelf geformuleerde natuurdoelstellingen. Naar onze indruk is Staatsbosbeheer (nog) zoekende naar de beste manier om zijn opgave in dit krachtenveld met kracht en succes 'neer te zetten'.

De bestuurlijke context voor de ontwikkelingen in het Binnenveld is een zeer complexe. Niet alleen zijn er twee provincies bij betrokken, ook nog eens vier gemeenten (Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal) en de WERV. De gemeenten nemen ieder een nogal verschillende plaats in, wat betreft stedelijke druk (W en V), recreatie (W en E), toevoer van (nog steeds niet afdoende gereinigd) stedelijk water (R, maar vooral W), extensieve (E) en intensieve landbouw (R). Deze posities zorgen voor verschillende wensen ten aanzien van het Binnenveld. Over het geheel genomen zijn de stedelijke (bouw en infrastructuur) en de landbouw problematiek bepalend voor wat men met het Binnenveld voorheeft. Gemeenten en de WERV ruimen in hun beleid zeker wel plaats in voor de natuur, maar de invulling van wat dat voor natuur moet zijn, verschilt nogal. Ook zijn de meningen verdeeld over de consequenties die natuurontwikkeling (in combinatie met waterberging) zal of mag hebben voor het beleid ten aanzien van de stedelijke ontwikkeling en de landbouw. Zorg voor de kwaliteit van het af te voeren stedelijke water en de richting waarin men bereid is te zoeken naar oplossingen in de agrarische context zijn hier voorbeelden van.

Tenslotte doemt er ook nog een probleem op ten aanzien van draagvlak onder de burgers voor de natuurontwikkeling. Uiteraard gaat het hierbij om de landbouwers in het gebied, maar ook om de burgers die zich al betrokken voelen bij de natuur. Het lijkt immers een punt van discussie te worden welke natuurdoelen Staatsbosbeheer dient na te streven. Zoals in het begin van dit artikel al is aangegeven, zijn de provinciale natuurdoelstellingen hier redelijk helder in. Maar de huidige natuurwaarde van de graslanden langs de Grift, die door veel burgers wordt ondersteund en vaak ook door hen onderhouden, is vaak een andere: weidevogelgrasland.

Of natuurontwikkeling in combinatie met waterberging ook werkelijk zal resulteren in meer en sterkere natuur in het Binnenveld, is dus op veel vlakken bepaald nog geen uitgemaakte zaak. Uitgaande van de intenties is het antwoord ja, maar de praktijk is vaak toch wat weerbarstiger dan de wens. Hiernaast geven wij in het kort enkele leermomenten dan wel adviezen aan die wij uit de ontwikkelingen tot nu toe hebben gehaald.

De leermomenten van het Binnenveld

- natuur is vaak de 'zwakke' functie bij meervoudig ruimtegebruik; het is daarom van het grootste belang dat de overheid die ergens concrete natuurdoelen heeft bepaald, zich ook actief bemoeit met en opstelt achter de realisering van die natuurdoelen
- zoek als 'probleemeigenaren' van meet af aan openheid, veelvuldig overleg en samenwerking met elkaar op; terugtrekken op het eigen werkterrein in deze fase bemoeilijkt het 'in elkaar schuiven' van de functies in het kader van meervoudig ruimtegebruik;
- stel als aanbieder vroeg in het proces een projectleider aan, liefst uit een kring die min of meer boven de problematiek staat zoals, in het geval van het Binnenveld, een der provincies
- vermijd dat bij derden een idee van ondoorzichtigheid en ongenaakbaarheid kan ontstaan, maar streef naar een transparante project-organisatie met zo weinig mogelijk dubbelfuncties
- neem als aanbieder van de minder 'harde' functie (natuur) een meer actieve, initiatiefrijke positie in tav alle andere actoren
- zoek nadrukkelijk aansluiting bij de meestal in beleidsstukken door de (gemeentelijke) bestuurders geuite steun voor het idee van meervoudig ruimtegebruik rondom natuurwaarden
- bespreek met name met de probleemeigenaren van rode functies, landbouw, recreatie al in een vroeg stadium de voorwaarden die de (meervoudig ruimtegebruiks-)plannen aan hun werkgebied stellen en de consequenties van de plannen op hun werkgebied
- steek bij zo'n complexe context als die rond het Binnenveld van meet af aan veel energie in het samenbrengen van de partijen binnen één niveau (als gemeenten) door middel van voorlichting, kennisoverdracht, communicatie; zet snel een communicatiestrategie op ten aanzien van alle betrokkenen en volg die
- besteed als aanbieder van nieuwe natuur veel aandacht aan het ontwikkelen van één visie op de te ontwikkelen natuur bij je 'natuurlijke bondgenoten' onder de burgers: diegenen die zich in woord en daad nauw bij die natuur betrokken tonen
- geef alle andere betrokkenen een helder inzicht in de kritische succesfactoren van de te ontwikkelen doelnatuur (want bij kwetsbare natte natuur is nat niet zo maar nat)

- zorg er voor dat de bestuurders (volksvertegenwoordigers) die uit hoofde van hun taak niet de benodigde specialistische kennis hebben, goed op de hoogte raken van de ins en outs van de problematiek: zij spelen belangrijke rol in het doorgeven daarvan aan de burgers.

6 EVALUATIE: WAAR GAAT HET GOED, WAAR NIET?

Opvallend is, dat in ieder geval de instanties die op bovengemeentelijk niveau met de ruimtelijke toekomst van het Binnenveld bezig zijn (het WERV samenwerkingsverband, de Reconstructie-commissie en het Waterschap Vallei & Eem), hierover alle eenzelfde standpunt uitdragen. Het Binnenveld moet een open gebied blijven waar de natuur richtinggevend is en de intensieve landbouw weinig ontwikkelingsruimte krijgt. De noodzaak waterberging in het Binnenveld een plaats te geven wordt door alle onderschreven, en ook is men het zonder meer eens over waar dat dient te gebeuren. Ook de vier afzonderlijke gemeenten ondersteunen de voorgelegde oplossingsrichtingen van het Binnenveld, en zeker die voor het groen-blauwe hart ervan.

Minstens door één aspect hoeft dit alles overigens niet te verbazen: in veel van deze gremia spelen in een aantal gevallen steeds dezelfde personen een rol. Als voorbeeld geldt de voorzitter van de Reconstructie-commissie, die ook wethouder is van de Gemeente Ede en een van de voortrekkers van WERV. Overigens is WERV in deze vooral volgend geweest. Nu hoeft zo'n 'personele unie' op zich niet zo'n probleem te zijn, maar de kans bestaat dat dit fenomeen een 'ivoren toren' indruk van het bestuurlijke niveau versterkt bij de streekbewoners. Als daarnaast niet (extra) veel energie wordt gestoken in het betrekken van die bewoners bij de plannenmakerij, is de kans op breed draagvlak niet al te groot.

Tot nu toe is er dus nog amper gewerkt aan en op het niveau van de individuele burgers. De discussie met hen over de te volgen weg en de consequenties daarvan moet op gebiedsniveau nog goed en wel beginnen. Hier kan draagvlak een probleem gaan vormen bij landbouwers vanwege de directe gevolgen voor hun bedrijfsvoering. Dat draagvlak kan worden geschapen door tijdig en met de juiste verwachting het gesprek aan te gaan. Maar vooral moet de vrijwilligheid van instemming in het juiste perspectief worden gezet en duidelijk gemaakt dat de veranderingen op een efficiënte manier gerealiseerd zullen worden, bijvoorbeeld middels mogelijkheden voor kavelruil, eventuele ontwikkelmogelijkheden elders (binnen en buiten Binnenveld) of passende vergoedingen.

Bij burgers kan draagvlak een probleem vormen ondermeer vanwege de effecten van de plannen op hun uitloopgebied. Burgers die wonen in het Binnenveld zelf kunnen nog directer getroffen worden door de maatregelen. Een bijzondere groep van burgers is die van de actieve natuurliefhebbers, al dan niet in de locale en regionale natuurbeschermingsgroepen. Veelal zien zij in de weidevogels de grote natuurwaarde van het Binnenveld. Maar de aard van de te realiseren nieuwe natuur, natte schraallanden, is anders: zij zullen de nat-vochtige, voedselrijke weiden waarop weidevogels zich thuis voelen, vervangen. Hier is nu in de streek al een discussie over gaande, maar nog niet met de initiatiefnemers van de plannen.

Deze discussie gaat uit van een aangenomen grote natuurwaarde die de weidevogels in het Binnenveld zouden vertegenwoordigen. Hoewel duidelijk is dat dit in het nabije verleden zeker zo was, wordt ook gesteld dat dit in de actuele situatie anders is. Het zou zinnig zijn als in de discussie betrokken kon worden wat nu werkelijk de waarde van het gebied is voor weidevogels: om welke soorten gaat het, en in welke aantallen maken zij er gebruik van? En daarnaast

zou beter duidelijk gemaakt kunnen worden wat de eventueel te winnen natuurwaarde van schraalland-complexen is. Een objectief antwoord op deze vragen geeft een betere vergelijkingsbasis, en kan helpen schijntegenstellingen te overbruggen en onnodige wrijvingen te voorkomen.

Tot nu toe is het niveau van de ontwikkelingen rond de functiecombinatie van natuurontwikkeling en waterberging, dat van intenties en plannen. Als de uitvoering naderbij komt, en dat schijnt gezien de publiciteit rondom de reconstructieplannen nu toch echt te gebeuren, moeten er ook op lokaal niveau beslissingen genomen gaan worden. De kans is levensgroot aanwezig dat dan de lokale en individuele (cultuur-)verschillen en belangen en de daarmee gepaard agenda's een grotere rol gaan spelen. Veel individuele betrokkenen op dit niveau zullen met de juiste informatie gewonnen moeten worden. Vaak gaat het hierbij om Gemeenteraadsleden, die deze vorm van meervoudig ruimtegebruik niet voldoende kennen en dragen, en haar dus niet adequaat kunnen uitdragen ten overstaan van hun achterban. Het probleem is dat een idee van de voordelen van een regionale aanpak en van dat meervoudige ruimtegebruik ontbreekt, of in ieder geval niet voldoende aanwezig is.

Maar vooral vanuit de Reconstructie-commissie heeft men er het volste vertrouwen in dat de doelstellingen worden gehaald, desnoods met meer tijd, zoals de voorzitter van de Reconstructie-commissie enigszins laconiek zei. Een pragmatische houding ten aanzien van de aanpak en de oplossingen voor problemen ziet men hierbij als noodzaak. Maar toch zijn er enkele essentiële onderwerpen die duidelijk in de voorwaardensfeer liggen voor het welslagen van een combinatie van waterberging en (nieuwe) natuur, en die een stevigere aanpak vergen dan ze tot nu toe hebben gekregen.

De eerste is de waterkwaliteit. Vóór de uitvoering van de plannen begint moet zeker zijn dat de inspanningen in de stedelijke sfeer, vooral in Wageningen, het rendement opleveren dat nodig is voor een ecologisch gezond nat schraalland-complex. Immers, het risico moet worden uitgesloten dat de eerste de beste inundatie een door-ontwikkeling van het schraalland-complex ernstig vertraagt of wellicht zelfs onmogelijk maakt.

Een andere belangrijke factor is gelegen in de hardheid van de afspraken over de stedelijke uitbreiding het Binnenveld in. Vooral in Veenendaal bestaat de kans dat grondwaterpeilvereisten voor woningbouw strijdig zijn of worden met die van de daar aanwezige en te ontwikkelen natuur.

Ten aanzien van het groenblauwe Binnenveld met zijn grote natuurwaarden en –potenties zijn de meningen van de vier betrokken gemeenten weinig verdeeld: het is goed dat het er is, het moet blijven en in zijn huidige kenmerken versterkt worden. Bovendien is men het er ook over eens dat juist daar, langs de Bisschop Davidsgrift, de meest geschikte locatie is voor de onafwendbare waterberging. Maar voor het overige zijn er in wensen en standpunten ten aanzien van het Binnenveld nog duidelijk verschillen aanwezig. Deze kunnen de bereidheid tot een open meningsvorming en besluitvorming ten aanzien van de gewenste ontwikkelingen rondom de Bisschop Davidsgrift negatief beïnvloeden. WERV zal hierin een cruciale rol kunnen en moeten spelen.

Rhenen is de gemeente met naar het zich laat aanzien de meest afwijkende mening over de invulling van het Binnenveld als geheel: het is primair een agrarisch gebied, en dat moet zo blijven. Uiteraard weerspiegelen zich hierin de belangen van de Rhenense inwoners in het Binnenveld. Men vindt dat de landbouw, ook de intensieve bedrijven, er zelfs de nodige ruimte moet krijgen voor uitbreiding. Andere gemeenten geven ruimer baan aan de functie van natuur en als uitloopegebied.

Veenendaal heeft uitgewerkte plannen voor ondermeer een stedelijke uitbreiding ten zuiden van de stad, het Binnenveld in. Verder 'blinkt' Veenendaal uit in het ontbreken van een uitgewerkte visie op het Binnenveld als zodanig. Hierin heeft deze gemeente duidelijk een andere –lagere– snelheid dan de andere drie.

Het belang van WERV in dit proces is al aangestipt. Maar ook hier lijken enkele mogelijke valkuilen aanwezig. De belangrijkste is, dat de insteek van WERV voor de visie op de toekomst van het Binnenveld heel duidelijk ligt bij de stedelijke opgave: in goede harmonie ruimte vinden voor wonen en werken, voor stedelijke uitbreiding en verbetering van infrastructuur en mobiliteit. Uiteraard is dit een zeer belangrijke en reële insteek. Maar de kans is aanwezig, zoals vaker gebeurt, dat de minder concreet vatbare en minder direct economisch vertaalbare waarden van het buitengebied weer een sluitpost worden. Voor een stevige functiecombinatie van natuurontwikkeling en waterberging moet dit groene en blauwe aspect dus een belangrijkere plaats krijgen in de visie van WERV dan nu, naar het zich laat aanzien, het geval is.

Daarnaast is het proces van totstandkoming van de visie van WERV tot nu toe vooral een ambtelijke aangelegenheid geweest met een hoog 'top-down' karakter: ideeën zijn bijna steeds ontsproten aan, en leven vooral in de stuurgroep en de werkgroep die bezig was met de voorbereiding van de Regionale Structuurvisie. Aan de discussie in andere WERV-gremia, zeker ook die van burgers en Raadsleden, is nog weinig aandacht geschonken. Bijgevolg bestaan er ten aanzien van de gewenste ontwikkelingen in het Binnenveld nog veel verschillende agenda's die een soepele samenwerking niet vergemakkelijkt hebben.

In eerste instantie zijn die verschillende agenda's evenwel een gevolg van de verschillen in (bestuurlijke) culturen tussen de gemeenten en vooral van de grote behoefte aan lokale herkenbaarheid. Het is nog niet zozeer de notie van gemeenschappelijk belang en efficiëntiewinst die de betrokkenheid met en motivatie voor WERV bepaalt. Belangrijker is nog steeds de gevoelde noodzaak om, ten aanzien van de eigen achterban en gemeente, duidelijk te maken dat wat WERV wenst en voortbrengt zeker ook het lokale belang dient en daar nauw bij aansluit.